

Field : Islamic Sciences

Type : Review Article

Recieved: 06.10.2016 - *Accepted*:29.11.2016

**Rusça Kur'an Çevirilerinin Tanıtımı ve Çeviribilim
Açısından İncelenmesi - II¹**
(Arapçadan Rusçaya Yapılan Kur'an Çevirileri)

Mürsel ETHEM

Yrd. Doç. Dr. Pamukkale Üniversite İlahiyat Fakültesi, Denizli, TÜRKİYE

E-posta: murselethemoglu@yahoo.com

Öz

İnsanlığa son çağrı olan Kur'an-ı Kerim, ilk nüzulünden itibaren muhataplarının dikkatini cezbedebilmiştir. Vahye doğrudan muhatap olanlar (inanın/inanmayan) onu anlamada herhangi bir sıkıntı çekmemişlerdir. Nitekim Kur'an, kendi anadillerinde; Arapça nazil olmaktadır. Fakat anadili Arapça olmayanlar ve dolaylı muhataplar İslamiyet'le müşerref olunca dilsel ve bağlamsal nedenlerle Kur'an'ı anlamada sıkıntı çekmeye başlamışlardır. O günden itibaren Kur'an'ı anlamak ve incelemek isteyenler tarafından yoğun çaba sarf edilmiştir.

Ruslarla Müslümanlar arasındaki ilk temasların tarihi X. yüzyıla kadar uzandığı bilinmektedir. Bilindiği üzere XVII. asrın sonlarına doğru Avrupa dilleri esas alınarak Rusça mealler kaleme alınmaya başlanmıştır. Tespitlerimize göre Arapça aslından Rus diline kazandırılan ilk meal 1871 yılına aittir. Şu an Rusçaya tercüme edilen meallerin sayısı otuz civarındadır. Durum böyle olmakla birlikte söz konusu meallerin daha iyi bir seviyeye gelebilmeleri için hangi kriterlere dikkat edilmesi gerektiği üzerinde yeterince durulmamaktadır. Biz bu çalışmamızda meal yazarlarını ve meallerini kısaca tanıtacağız. Daha sonra bu mealleri çeviribilim açısından inceleyerek başarılı bir Rusça Kur'an çevirisinin oluşturulmasına katkı sunmaya çalışacağız ve bazı önerilerde bulunacağız.

Anahtar Kelimeler: Rusça Kur'an çevirileri, meal, çeviribilim, anlambilim

¹ Bu makale, 13-16 Ekim 2016 tarihlerinde Antalya'da düzenlenen Uluslararası Avrasya Spor, Eğitim ve Toplum Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

Investigation in Terms of Introduction and Translation Studies of Russian Qur'an Translations – II

(Qur'an Translations Which Made by Arabic Language into Russian Language)

Abstract

The last call to Humanity of the Holy Qur'an, from the first revelation could attract all the attention of interlocutors. Revelation, which was directly addressed to interlocutors (believers/unbelievers), have been not any difficulty in understanding it. Because the Qur'an was in their mother language; it was revealed in Arabic language. However, non-native speakers of Arabic language and some indirect interlocutors who were interested in Islam were suffering in understanding the contextual reasons of the Qur'an. From that day forward Qur'an has been intensively effort by those who wants to understand and examined it.

As we know that the history between Russians and Muslims are as old as X. century. It is known that to the end towards XVIIth century based on European language and Russian translations have been started to write. According to our detection that first translations from Arabic language to Russian language was first brought in the 1871. Nowadays the translations which are currently being translated into Russian are around thirty. Till now is not given enough attention to the criteria in order come to the upper level in translating. In this study we will try to introduce the Russian translations and authors. Then, by examining of same translations we will try to contribute a successful Russian Qur'an translation and make some suggestions.

Keywords: The Qur'an Translations in the Russian language, the meanings of the Qur'an, translation studies, semantics

Giriş

2013 yılında “Rus Dilinde Yayımlanan Kur’an-ı Kerim Çevirilerinin Çeviribilim Açısından İncelenmesi (Başarılı Bir Rusça Kur’an Çevirisinin Oluşturulmasına Katkı)” isimli doktora tezimizde Rus dilinde yayımlanan toplam on dört meali inceledik.² O günden itibaren günümüze kadar Rusya’da yeni meallerin çıkması hasebiyle Rusça mealleri tekrardan inceleme ihtiyacının doğduğunu fark ettik. Artık Rusça meallerinin sayısı otuz civarında olduğu için bu alanda yapılacak çalışma bir makale sınırlarını aşmaktadır. Bundan dolayı bu alanla alakalı çalışmalarımızı birkaç ayrı makalede incelemeye karar verdik. Konuyla alakalı ilk çalışmamızı “2. Uluslararası Dini Araştırmalar ve Küresel Barış Sempozyumu”nda sunduk. Bu sunumumuzda Rusya’da en çok tanınan “*Arapçadan Rusçaya Yapılan Kur’an Çevirileri*”nin bazılarını inceledik.³

Bu çalışmamızda yine “*Arapçadan Rusçaya Yapılan Kur’an Çevirileri*”ni inceleyeceğiz. Burada zikredilen mealler ve yazarları Rus dünyasında, önceki çalışmamızda ele aldığımız meallere nazaran, daha az tanınmakta ve bilinmektedir. Makalemizde inceleyeceğimiz mealler 1995 yılından itibaren yayımlanan çalışmaları kapsamaktadır. Yapılan mealler artık ilmi yönünü kazanabilmiş, bazıları ise günümüzdeki Kur’an mütercimlerinin de istifade ettikleri eserler halini almıştır.

Konu edindiğimiz bazı meallere ulaşmakta zorluk çektik. Örneğin Gafurov, Şaripovlar ve Zeynalov’un mealine ulaşmada bazı sıkıntılar yaşadık. Fakat Rusya’nın Saratov şehrinden olan Vugar Mamedov arkadaşımız bizi yalnız bırakmadı ve ihtiyaç duyduğumuz kaynakları temin etmede çabalarını hiç esirgemedi. Ayrıca meslektaşım olan İdris Türk, çalışmamı okuma ve tashih etme zahmetinde bulunmuştur. Bundan dolayı kendilerine ve çalışmama katkı sağlayan herkese teşekkür ederim.

1. Teodor Şumovskiy, Sveşenny Koran, 1995

Teodor Adamoviç Şumovskiy (1913-2012) Ukrayna’nın Jitomir şehrinde dünyaya gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı esnasında ailesiyle Azerbaycan’ın Şamahe şehrine göç etmiştir. Gençliğini İslam’ı kabul etmiş gençlerle geçiren Şumovskiy camilerde, mezar taşlarında ve başka yerlerde Arapça yazıları görmüş ve Arapçaya merakı uyanmıştır. Leningrad’da kütüphaneci olarak geçimini sağlamaya çalışan Şumovskiy, kütüphane müdürünün raflardaki yer darlığından dolayı bazı kitapları çöpe attığını görür. Bunların arasında Arapça yazıların da var olduğunu fark eden bu delikanlı, çöpten bu kitapları alır ve kitapların çok değerli olduğunu fark eder. Daha detaylı araştırılması için ileriki zamanda kendisine talebelik yapacak olan İ.Y. Kraçkovskiy’i arar ve böylece Rusya devletinde Arap dili uzmanı ve sorumlusu olan Kraçkovskiy ile tanışmış olur.⁴ Stalin’in rejiminden dolayı uzun yıllar hapisanede yatan Şumovskiy’nin ilk tutuklanması 1938 senesinde gerçekleşir ve ilmi çalışmalarına engel olur. Yüz on tane dilekçeyle mahkemelere başvuran Şumovskiy, rejimden

² Mursal Atamov, “Rus Dilinde Yayımlanan Kur’an-ı Kerim Çevirilerinin Çeviribilim Açısından İncelenmesi (Başarılı Bir Rusça Kur’an Çevirisinin Oluşturulmasına Katkı)”, (yayımlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, SBE, Ankara 2013.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz: Mürsel Ethem, Rusça Kur’an Çevirilerinin Tanıtımı ve Çeviribilim Açısından İncelenmesi - I (Arapçadan Rusçaya Yapılan Kur’an Çevirileri), Akademik Bakış Dergisi, 2016, Sayı: 57, ss.264-279.

⁴ Teodor Adamoviç Şumovskiy, *Svet s Vostoka*, Sankt Peterburg Üniversitesi yay., 2006, s.7-9.

ve hapisten tamamen kurtulma imkânına 1956 senesinde kavuşmuştur. Şumovskiy'e ait meal 1995 senesinde yayımlanmıştır.

Mealinde şiirsel yaklaşımı benimseyen Şumovskiy, “Bu mealimizde, Arapça metnindeki her bir kelimenin karşılığı aranmaya kalkışılmamalıdır. Kafiyeleli metinler için bu söz konusu olamaz... Rus diline tercüme edilen Kur'an şiirsel olmalıdır. Nitekim zengin Rus dili buna elverişlidir...” diyerek mealinde izlediği tarzını açıkça ortaya koymaktadır.⁵

Şumovskiy'e göre Rus diline aktarılan mealde ayetlerin sırası ve numaralandırılması hiç önemli değildir. Esas olan Kur'an'ın sahip olduğu ruhunu Rus okuruna iletebilmektir. Kur'an'da geçen kelimelerin, ifadelerin karşılığını verme endişesini taşımayan Şumovskiy, lafzî tercümesinden dolayı Kraçkovskiy'i “Maalesef Arap dilinin büyük ilim adamı Kraçkovskiy, karşılaştığı ayetleri ‘добрая проза/iyi bir düzyazı’ olarak tercüme etmiştir ve bu onun hatasıdır. Kraçkovskiy'nin mealinde Kur'an'ın sahip olduğu canlı bir şiir, erek dil okurda hiçbir duyguyu canlandıramayan ölü bir kumaşa dönüşmektedir.” gibi ifadeleriyle eleştirmektedir.⁶

Bazı ilim adamları, bu eserin ilmi bir değere sahip olmadığını söylemekte ve bir mealden daha ziyade “**Kur'an ayetlerinin taklitleri**” olarak kabul edilmesini gerektiğini ısrarla vurgulamaktadırlar. Kraçkovskiy'nin talebesi olan Dolinina bu meal hakkında “önsözde kendi mealini öven Şumovskiy her ne kadar Rusya Müftülüğü tarafından makbul görülmüş ise de mealinde yeterince başarılı olamamıştır. Mealinde komik sahnelere de şahit olabilmekteyiz...”⁷ gibi eleştirel yaklaşımlar sergilemektedir.

Bu mealin ilmî bir yönü olmadığından bahseden başka birisi de Kuliev'dir. Kuliev bu meali tanıtırken “maalesef bu meal hedeflenen başarıya ulaşamamıştır. İslami görüşlerden ve kaidelerden habersiz olduğu için çok hatalar yapılmıştır. Şumovskiy, Kur'an'ın bir şiir olmaktan daha ziyade Müslümanların hayatını biçimlendiren ilahi kaideler olduğunu hiç önemsememiştir” gibi eleştirilerde bulunmuştur.⁸

Görüldüğü gibi eleştirmenler bu mealî ağır bir dille eleştirerek ilmî bir değer taşımadığını vurgulamaktadırlar. Elbette ki şiirsel bir özellik taşıyan ve Arapça Kur'an metninin her bir kelimesinin karşılığını verme gayesini gütmeyen bir mealî eleştirmek kolaydır. Fakat hemen belirtmek isteriz ki bu tür eleştiriler yersizdir. Nitekim yazarın bizzat kendisi mealinde seçtiği yöntemi açıklamakta dolayısıyla eleştiriler olacaksa seçilen yöntem zaviyesinden olmalıdır.

Aslında bu eser bir Kur'an mealinden ziyade “Kur'an'ın şiirsel taklidi” veya “Kur'an'a öykünmeler” diye isimlendirilseydi bir şey kaybetmezdi. Nitekim söz konusu mealin şiirsel üslubu, kanaatimizce güzel olmuştur. Şumovskiy'nin mealinin her okunduğunda okurun ruhunda bir mutluluk, hoşnutluk meydana getireceğine inanmaktayız.

⁵ Teodor Adamoviç Şumovskiy, *Svyaşenny Koran Stranitsi Veçnih Mysley*, Akt yay., Moskova 2004, s.21-23. Meal hakkında Rusça bilgiler şu şekilde geçmektedir: Теодор Адамович Шумовский, *Священный Коран Страницы Вечных Мыслей*, Издательство Аст, Москва 2004.

⁶ Şumovskiy, *Koran*, s.23.

⁷ Anna Arkadyevna Dolinina, *Sovremenniy Perevod Korana Dlya Şirikogo Çitatelya Dolcen Uçitvat' Tafşiri*, <http://www.islamrf.ru/news/culture/history/12655>, (19 Tem. 16).

⁸ Elmir Rafaeloğlu Kuliev, *Na Puti k Koranu*, Abilov, Zeynalov i Sinovya yay., Bakü 2003, s.342. Ayrıca bkz:

İsmail Shovkhalov, *Kur'ân-ı Kerîm'in Rusça Tercümeleleri (Mana ve Doğruluk Bakımından Değerlendirilmesi)*, (yayımlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, SBE, Ankara 2006, s.92.

2. Âlim Gafurov, Koran, 2000

Tacik asıllı Âlim Gafurov (1929-) oryantalist, adbilim alanında uzman, yakın ve orta doğuyla ilgili tarih yazarı ve Rusça Kur'an mütercimidir.⁹

Gafurov, Kur'an mealine bir yayıncının Tacikçe Kur'an mealini inceleme ricasıyla başlamıştır. Gafurov bu mealin incelediğinde mealin hatalarla dolu olduğunu görür ve kendisinin bu hataları düzeltebileceği kanaatine varır. Gafurov, Arapça Kur'an metnini ve Kraçkovkiy'nin Rusça mealini eline alır ve incelemeye başlar. Kısa bir çalışmadan sonra "Kraçkovkiy gibi meşhur bir ilim adamının bu tarz vahim hatalar yapamayacağını" düşünür ve bu mealin tamamlanmadığını anlar. Bu incelemeleri yaptığı yıllarda Gafurov, "Pamir" dergisinde Osmanov'un ayetlere yönelik yaptığı tercümelemleri ise kısmen beğenir.¹⁰

Diğer meallerde de bariz hatalar gören Gafurov, Rusça meal yazacağına dair verdiği kesin kararını şöyle dile getirmektedir: "Kur'an bilgim zayıftı, çılgın bir fikir aklıma geldi: Kur'an'ı ben tercüme edeceğim." Gafurov, böylece mesleğinden istifa eder ve on yıllık bir zaman zarfında Kur'an tercümesini bitirir. Bu çalışması 2000 yılında "Slavyanskiy Diyalog" yayınevinde yayımlanmıştır. Mealini yeni baskısına önsöz yazan Ramazan Abdulatipov, Gafurov'un diğer meallerden kopya çekmediğini, hakikat arayışında olan bir meal olduğunu ifade etmektedir.¹¹

Gafurov'un Kur'an mealinde izlediği metodunu "Kur'an'ı anlamada ortaçağ müfessirlerin aktardığı bilgiye güvenmemek" şekilde özetlememiz mümkündür. Gafurov bu yaklaşımını ise "Nitekim ortaçağ müfessirleri Kur'an'da her zaman gizli manalar ortaya koymaya çalışmışlar. Bununla beraber bazı ortaçağ müfessirleri otorite sahibi olan tefsirciler arasında yer alabilmek için süflü arzuları beslemekteydiler. Bu tür yaklaşımlar ise Kur'an'ı anlamada olumsuz etkiler yaratmaktadır" gibi gerekçelerle açıklamaktadır. Daha sonra Kur'an'ı anlamada tefsirlere müracaatın olumsuz neticelerini iki örnekle izah etmektedir:

- a. Gafurov'a göre Sâd Suresi'nin 31-33. ayetlerinde¹² Hz. Süleyman'ın, atlarının bacaklarını ve boyunlarını sıvazladığı anlatılmaktadır. Fakat Rusça meal yazarları ayetleri "Süleyman da onların bacaklarını kesip devirerek hepsini boğazladı" şeklinde farklı yorumlamışlardır. Bunun sebebi ise bu mealcilerin tefsir kaynaklarından beslenmeleridir.
- b. Gafurov, Kur'an'ı yorumlamada tefsir kaynaklarından istifade etmenin ikinci olumsuz örneği olarak ise cennet tasvirlerinden birisi olan "جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ" altından 'el-

⁹ Söz konusu meal artık satışta bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu mealin bizzat inceleme imkânımız olmadı. Alim Gafurov, *Koran*, Slavyanskiy Diyalog yay., Moskova 2000. Meal hakkında Rusça bilgiler şu şekilde geçmektedir: Алим Гафуров, *Коран*, Издательство Славянский Диалог, Москва 2000.

¹⁰ Gafurov'un belirttiğine göre mealde yaklaşık elli tane tercüme hatası vardı.

¹¹ Askimam.ru yazı kurulu, *Hronologiya Russkih Perevodov Korana*, <http://askimam.ru/article/svyashchenny-Koran/khronologiya-russkikh-perevodov-korana>, (19 Tem. 16). Ayrıca bkz: *Tadcikskiy Uçennyi Olim Gafurov Sdelal Noviy Perevod Korana Na Russkiy Yazık*, <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1043487420>, (19 Tem. 16).

¹² Bir gün akşama doğru alımlı, soylu koşu atları önüne getirildiğinde, "Ben malı (atları), Rabbimi hatırlattığı için sevdim" dedi. Derken (güneş batınca) onlar karanlığın perdesiyle gizlendi. (Daha sonra) "Onları bana geri getirin" dedi; bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı. Bkz: Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu Meal*, 4. Baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., Ankara 2015.

enhâr' akan bahçeler vardır" ayetini vermektedir. Ona göre ayette geçen "el-enhâr" kelimesi, nehir/ırmak anlamında değildir. Gafurov konuyla alakalı şu açıklamaları yapmaktadır: Buradaki 'el-enhâr' kelimesinin anlamı 'küçük bir akarsudur'. Arap Yarımadasında nehir/ırmak ne arasın? Fakat Arapçada 'el-enhâr' kelimesi her iki anlama da gelmektedir.

Kur'an'ın dil özelliklerinden söz eden Gafurov, "Kur'an'ın sahip olduğu dil, sade ve açıktır. Nitekim Kur'an'ın ilk muhatabı eğitimsizdi ve ancak böyle bir dilden anlaması mümkündü" şeklindeki yaklaşımını beyan etmektedir. Böylece Gafurov, Kur'an'ın zor manalar içerdiğine, herkes tarafından anlaşılamayacağına ve benzeri yaklaşımlara karşı çıkmaktadır.

Gafurov, İslam aleyhindeki görüşleriyle de gündeme oturmuş birisidir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Kur'an ve İslam'a olan isyanı "Ben hayatımın on yılını Kur'an'a verdim ama bunun karşılığında hayal kırıklığından başka bir şey elde edemedim" cümlelerinde yatmaktadır. Ayrıca ABD'de 2001 yılında ikiz kulelerinin teröristler tarafından yıkılmasından sonra Gafurov İslam aleyhinde bazı çalışmalar kaleme almıştır. "İzvestiya" gazetesinde "Я знаю, что такое ислам/ İslam'ın ne olduğunu ben bilirim" başlıklı yazısı çıkmıştır. Bu yazıda "Doğuda İslam on üç asırdır hâkimiyetini devam ettirmektedir. Fakat İslam, çöküş ve krizden başka bir şey getirmemiştir... Bu bir din değil bütün insanlığı kendisine boyun eğdirme hedefi taşıyan özel bir organizasyondur. Zaten İslam kelimesi Arapçada "boyun eğme, itaat" anlamlarına gelmektedir..." gibi görüşleri yer almaktadır.

Gafurov görüşlerini "Svoboda" radyosunda da çok açık bir şekilde beyan etmiştir. Bu radyoya verdiği demeçte, sarf ettiği sözlerden bir kısmı şu şekildedir: "Kur'an'ı tercüme ederken varlığın gizli bir çözümünü bulmayı umuyordum, ancak bulamadım. Çalışmamı ayık iken yaptım. Ayık iken çok şeyi kaçırdığımı düşünüyorum. Gerçi daha sonra telafi ettim. Bence eğer bir insan, yoluna şarapla başlamışsa onunla devam etmesi gerekir. Müslümanların içki içmedikleri varsayılmaktadır. Hâlbuki "maşallah" halifeler döneminde de içki eksik değildi. Samaniler döneminde (875-999) ise alenen içki içilmekteydi. Muhammed'in ilk eşiyle olan evliliğinde şarap, istediğiniz kadar vardı."¹³

Bunun dışında "İslam'ın yanlış bir din" olduğunu iddia eden Gafurov, Kur'an'ın Hz. Muhammed tarafından uydurulduğunu söylemektedir. Bu ve buna benzer İslam aleyhindeki söylemleriyle tanınmış ve bundan dolayı mahkemelerde ifade vermiştir. Gafurov'un İslam aleyhindeki ideolojilerinden dolayı Suudi Arabistan, İran ve Birleşik Arap Emirlikleri, mealinin toplu basımına karşı çıkmışlardır.¹⁴ Belki bu sebeplerden dolayı ne kendisi ne de çalışması, Rus okurlar tarafından yeterince tanınmaktadır.

3. Betsi Şidfar, Koran Perevod s Arabskogo i Kommentarii, 2003

Betsi Yakovlevna Şidfar (1928-1993) Ukrayna'nın Harkov şehrinde doğdu. 1946'da Leningrad'a gitti ve Kraçkovskiy'in görev yapmakta olduğu Leningrad Üniversitesi Doğu Fakültesini kazandı. Şidfar daha fakülte eğitimi esnasında Endülüs edebiyatıyla ilgilenmeye başladı. Buna paralel olarak filoloji fakültesinde de eğitim alan Şidfar, eğitim sonunda iki doğu iki de Batı dili olmak üzere dört dil öğrenmiştir. 1951'de "Arap dili uzmanı" unvanıyla fakülteyi bitirmiştir. 1959 yılında iş gerekçesiyle Moskova'ya giden Şidfar, siyasi mülteci

¹³ Viktor Şenderoviç, *Vostokoved, Perevodçik Korana, Pisatel, Avtor Knig Po İstorii Blicnego i Srednego Vostoka, İstoriik-Etnolog Âlim Gafurov*, <http://www.svoboda.org/content/transcript/260901.html>, (19 Tem. 16).

¹⁴ Bu arada Gafurov'un eşi Yahudi asıllıdır. Onun ifadesine göre bunun da etkeni büyüktür.

İranlı Kazım Şidfar ile tanışır ve aynı yıl evlenirler.¹⁵ 1972’de “VII. ve VIII. asrın Arap Klasik Edebiyatında Mecaz” adlı doktora tezini savunmuştur. 1975’de profesör unvanını almıştır. Moskova Devlet Enstitüsü Arap Dili Bölümü’nde hocalığa başlayan Şidfar, hayatının sonuna kadar buradaki derslerine devam etmiştir.

Arap şiirlerine ve edebiyatına hakkıyla hâkim ve aşına olan filoloji uzmanı Şidfar, Kur’an gibi bir esere tabii ki ilgisiz kalamazdı. Şidfar’ın meal hazırlama faaliyetleri yaklaşık iki sene (1990-1992) devam etmiştir.¹⁶ Fakat farklı nedenlerden dolayı Şidfar’ın meal, vefatından on sene sonra (2003) yayımlanmıştır. Kuliev’in de belirttiği gibi Şidfar’a ait meal, Osmanov’un hazırladığı mealin meziyetlerini taşır ve kalite açısından ilmi bir yere sahiptir.¹⁷

Meal asla lâfzî tercümelerden değildir. Nitekim Şidfar’a göre lâfzî tercüme “orijinal metnin eksikliği” gibi yanlış bir izlenim oluşturmaktadır.¹⁸ Şidfar’ın yaptığı açıklamalardan anlaşılmaktadır ki kendisi, bazı zor durumlarda bir kısım tefsirlere başvurmuştur.¹⁹ Genelde herkes mealinin başlığına – öyle olsun veya olmasın – “anlamının tercümesi/mana merkezli tercüme” başlığı attığı için Şidfar böyle bir girişime karşı tavır koymuştur. İşte bu konuda lâfzî mealile meşhur olan hocası Kraçkovskiy ile Şidfar’ın yolları ayrılmaktadır.

Şidfar’ın mealinde Arapça mecaz ve deyimlerin Rusçaya başarılı bir şekilde aktarıldığını söyleyebiliriz.²⁰

Yanlış aktarıldığını düşündüğümüz Bakara 2/13. ayetine yer vermek istiyoruz:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ

И когда говорят им: «Веруйте, как веруют люди!», они отвечают: «Ужели будем мы веровать, как веруют глупцы!» Нет, это они глупцы, и нет у них разума.

Rusça mealin Türkçe tercümesi: “Ve onlara, ‘İnsanların inandıkları gibi inanın’ denildiğinde, ‘Biz akılsızlar gibi mi iman edelim?’ derler. Hayır, akılsız olan onlardır, fakat bilmezler.”

Kanaatimize göre bu ayet yanlış aktarılmıştır. Gerçi bu hata sadece bu meale mahsus değildir. Diğer Rusça mealler de aynı hataya düşmüşlerdir. Zikri geçen ayette münafıklara “Diğer insanların inandıkları gibi siz de inanın” denildiği zaman ayette verilen manaya göre münafıklar şu şekilde cevap vermişlerdir “Biz akılsızlar gibi iman eder miyiz?” Hâlbuki nifakları ortaya çıkacağı için devamlı endişe içinde olan münafıkların inananları açıkça bu şekilde suçlamaları zor bir ihtimaldir. Dolayısıyla ayete “А мы что веруем как глупцы?”

¹⁵ Evlenmeden önce Betsi hanımın soyadı Şuster olmuştur.

¹⁶ Betsi Yakovlevna Şidfar, *Koran Perevod s Arabского i Kommentarii*, Mardcani yay., Moskova 2012, s.603–605. Meal hakkında Rusça bilgiler şu şekilde geçmektedir: Бетси Яковлевна Шидфар, *Коран Перевод с Арабского и Комментарий*, Издательский Дом Марджани, Москва 2012.

¹⁷ Kuliev, *Na Puti k Koranu*, s.345-346.

¹⁸ Aida Sobeleva, *İslamskaya Mısl Na Yarmarke İntellektual’noy Literaturi v Moskve*, <http://russian.irib.ir/analitika/reportazh/item/161031-исламская-мысль-на-ярмарке-интеллектуальной-литературы-в-москве>, (19 Tem. 16).

¹⁹ Örneğin Celaleyn Tefsiri, İbni Hişam’ın “Siyerün-Nebevi” eserine ki bunu Rusçaya bizzat kendisi tercüme yapmıştır. Kanaatimizce İsmail Shovkhalov’un dediği gibi Şidfar bu meali İngilizceden tercüme etmemiştir. Şidfar’ın hayatına bakıldığında açıkça görülecektir ki bu bayan gerçekten Arapçaya ve Arap edebiyatına hâkimiyetini fazlasıyla ispatlamış birisidir. Bkz.: Shovkhalov, *Kur’ân-ı Kerîm’in Rusça Tercümeleri*, s.100.

²⁰ Örnek için bkz: Âl-i İmran, 3/106, 151, 168; Zümer, 39/23; Hicr, 15/18; Meryem, 19/4.

yani “Biz beyinsizlerin inandıkları gibi mi inanıyoruz?” şeklinde mana verilmesi daha uygun olacağı kanaatindeyiz.²¹

4. Abu Adel, Koran Perevod Smisla Ayatov i İh Kratkoe Tolkovaniye, 2008

Yazarın isminden de anlaşıldığı gibi kendisinin öz ismi değildir, lakap olarak Abu Adel adını kullanmaktadır. Gerçek ismi ise İlnur Ahmetov (1966-)'dur.²² Elde edebildiğimiz bilgilere göre Abu Adel Tataristan'ın Naberecniye Çelny şehrinde doğmuştur.²³ Abu Adel'e ait açıklamalı meal kısa bir tefsir özelliğini taşımaktadır. Söz konusu mealin erek dil odaklı olduğunu söyleyebiliriz. Abu Adel'in de ifade ettiği gibi: “Bu mealin ana ilham kaynağı Abdullah b. Abdi'l-Muhsin et-Türkî'ye ait “التفسير الميسر/et-Tefsiru'l-Müyesser” isimli eser olmuştur”. Tabi ki bu tefsirin dışında başka eserlerden de istifade edilmiştir.²⁴ Bu meal 2008'de yayımlanmıştır.²⁵

Eserin özelliklerinden biri, mealle beraber geniş açıklamalar ve yorumları da içermesidir. Yazara göre meal ile tefsir yan yana olmalıdır. Ancak bu takdirde Kur'an'ı anlama imkânı gerçekleşebilir. Abu Adel, meal ile tefsiri bir arada vererek hedeflediği amaca ulaştığını söyleyebiliriz.

Bu eserin stiline gelecek olursak, dipnotlar ve yönlendirmeler neredeyse yok denilecek kadar azdır. Ayetlerin mealleriyle beraber ayet tefsirleri bir bütün olarak ele alınmış ve anlamı tamamlayan düz cümleler kurulmaya çalışılmıştır. Yazarın kanaatine göre Kur'an mealini bu stille okumak ve anlamak daha kolaydır. Biz de eseri incelerken, bu kolaylığı fark ettik. Okura ayetin nerede bitip tefsirin nerede başladığını gösterebilmek için parantezler kullanılmıştır. Arapça gramer kurallarına göre ayetlerde olması gereken fakat bazı sebeplerden dolayı hazfedilen kelimeler, çengelli parantez içine alınmıştır. Köşeli parantezlerin içine ise ayetin anlaşılması için zaruri olan açıklamalar konulmuştur.

Abu Adel'in dikkat çeken önemli görüşlerinden biri de bütün Rus din adamlarının ve bilhassa mütercimlerin bir araya gelerek ortak çalışma yapmalarının gerekli olduğudur. Abu Adel'e göre piyasadaki mealler, bazı kelimelerin ve terimlerin anlamını tam ve net bir şekilde aktarmada zayıf kalmaktadır. Konunun izahı için örnek olarak İhlâs suresini ele almaktadır: “Daha ilk dönemlerde mealleri okurken ‘İhlâs’²⁶ suresine neden bu adın verildiğini anlayamıyordum. Bu surenin neresinde ‘ihlâs’tan bahsedilmektedir? İleriki zamanlarda tefsirlerde gördüm ki ‘ihlâs’ kelimesinin anlamlarından biri de ‘tevhit’tir. İşte o zaman neden

²¹ Konuyla alakalı geniş açıklamalar için bkz: Salih Akdemir, *Cumhuriyet Dönemi Kur'an Tercümeleleri (Eleştirel Bir Yaklaşım)*, Akid yay., Ankara 1989, s.142-147.

²² İlnur Ahmetov ile internet üzerinden tanışma imkânımız oldu. Kendisi ve meal hakkında değerli bilgiler verdiği için buradan kendisine şükranlarımı arz ediyorum.

²³ Gazeta Muslim, *Vpervye Na Russkom Yazıke: Koran. Perevod Smisla Ayatov i İh Kratkoe Tolkovaniye Abu Adelya*, <http://www.muslimpress.ru/intervyu/vpervye-na-russkom-yazyke-koran-perevod-smisla-ayatov-i-ix-kratkoe-tolkovanie-abu-adelya.htm>, (19 Tem. 16).

²⁴ Eş-Şevkani, İbn Üseymin, Abu Bakr Cezairi, Bağavi vb. gibi.

²⁵ Meal hakkında geniş bilgi için bkz: Abu Adel, *Koran Perevod Smisla Ayatov i İh Kratkoe Tolkovaniye*, 2008. Meal hakkında Rusça bilgiler şu şekilde geçmektedir: Абу Адель, *Коран Перевод Смисла Аятв и Их Краткое Толкование*, 2008.

²⁶ Abu Adel'in de dediği gibi, “ihlâs” kelimesine Rusça meallerde “искренность” (içtenlik, samimiyet,) anlamları verilmektedir.

bu sureye ‘İhlâs’ denildiğini anladım. Hâlbuki buna benzer kelimeler az değildir²⁷ ve bu kelimeler anlaşılardan ne İslam’ı ne de Kur’an’ı doğru anlamak mümkündür.”²⁸

Abu Adel’in mealinde olumsuz gördüğümüz bir örnek vermek istiyoruz. Taberi’nin ve diğer müfessirlerin de ifade ettiği gibi “ظن/zan” kelimesi hem “yakîn/kesin bilgi”ye²⁹ hem de “şüphe/kuşku duyulan bilgi”ye³⁰ delalet etmektedir. Buna binaen “ظن/zan” kelimesine mana verilirken, ayetin yer aldığı bağlam mutlaka dikkate alınmalıdır.³¹ Abu Adel’in mealine baktığımızda “ظن/zan” kelimesinin tercümesinde bağlamın dikkate alınmadan aktarıldığı görülmektedir. Bakara 2/46. ayetinden bir örnek verelim:

الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

(Которые боятся Аллаха и) которые **думают**, что они встретят своего Господа и что они к Нему вернутся (в День Суда).

Ruşça mealin Türkçe tercümesi: “(Allah’tan korkanlar ve) Allah’la karşılaşacaklarını ve (hesap günü) O’na döneceklerini **düşünenler**. ”

Burada Abu Adel “ظن/zan” kelimesine “düşünmek” anlamını vermiştir. Hâlbuki bu ayette “ظن/zan” kelimesi yer aldığı bağlamdan dolayı kesin bilgiyi işaret etmektedir.³²

5. Ural Şaripov ve Raisa Şaripova, Koran, 2009

2009 yılında Moskova’da Rusya Bilimler Akademisi Doğu Bilimi Enstitüsü’nün araştırma elemanları Ural Ziyatudinoviç Şaripov (1937-) ve Raisa Malihovna Şaripova (1940-) tarafından yeni bir meal kaleme alınmıştır. Ural Şaripov Leningrad (Sankt Petersburg)’da doğmuştur. Uzmanlık alanı, Basra Körfezi’ndeki uluslararası ilişkiler, İran, Irak ve Afganistan’ın siyaseti ve ekonomisi, Bağımsız Devletler Topluluğu’nun dış politika sorunlarıdır. Ural’ın eşi Raisa Şaripova Sverlovsk (Yekaterinburg) şehrinde doğmuştur. Kendisi tarih ve eğitim sorunları gibi alanlarda uzmandır. Ayrıca Rusya Bilimler Akademisi Doğu Bilimi Enstitüsü’nün bilimsel görevlisidir.³³

Eserin on beş sayfalık önsözünde kısaca şu bilgiler ele alınmaktadır:

²⁷ Abu Adel örnek olarak şu kelimeleri vermektedir: İhsan, Küfr, Takva, İman, Günah...

²⁸ Gazeta Muslim, *Vpervıye Na Russkom Yazıke: Koran. Perevod Smısla Ayatov i İh Kratkoe Tolkovaniye Abu Adelya*, <http://www.muslimpress.ru/intervyu/vpervıye-na-russkom-yazyke-koran-perevod-smısla-ayatov-i-ix-kratkoe-tolkovanie-abu-adelya.htm>, (19 Tem. 16).

²⁹ Örnek ayetler için bkz: Bakara, 2/46, 249.

³⁰ Örnek ayetler için bkz: Bakara, 2/78; Casıye, 45/24.

³¹ Ebû Cafer Muhammed ibn Cerîr et-Taberî, *Câmiu’l-Beyân an Te’vîli Âyi’l-Kur’ân*, (thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), Hicr yay., Kahire 2001, I/623-625. Benzer görüşler için bkz.: Er-Rağib el-İsfahânî, *el-Müfredât fi Ğaribil’l-Kur’ân*, Daru’l-Kalem, Şam 2009, s.539; Ebü’l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hakâiki Ğavâmizi’t-Tenzil ve Uyûni’l-Ekâvil fi Vücûhi’t-Te’vil*, Mektebetü’l-Ubeykân, Riyad 1998, I/262; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi’l-Kur’ân*, Daru Âlemü’l-Kutub, Riyad 2003, I/375; İbrahim Medkur vd., *Mu’cemü’l-Elfazil’l-Kur’ani’l-Kerim*, el-İdaratü’l-Âmme li’l-Mu’cemât ve İhya’it-Türas yay., Kahire 1989, II/730-731; ElSaid M. Badawi ve Muhamad Abdel Haleem, *Arabic-English Dictionary of Qur’anic Usage*, Brill yay., Leiden 2008, s.588-589.

³² Diğer örnekler için bkz: Kehf, 18/53; Hâkka, 69/20.

³³ Press-tsentr Polpredstva RT v RF, *Ravil Ahmetoviç Vstretılsya s Avtorami Akademıçeskogo Perevoda Korana*, <http://tatmsk.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/225668.htm>, (19 Tem. 16). Ayrıca bkz: *Ural Ziyatudinoviç Şaripov*, <http://www.vostokoved.ru/Личные-странички/sharipov.html>, (19 Tem. 16).

- a. Kur'an ve Sünnet hakkında genel bilgiler verilmektedir.
- b. Rus halkının İslamiyet'le ve Kur'an'la olan ilişkisi kısaca değerlendirilmekte ve Rusya'nın 20%'nin nazarında Kur'an'ın önemli bir yer aldığı dile getirilmektedir.
- c. Hz. Muhammed, ashabına vahyin sadece bir kısmını yazdırmıştır. Yazılan bu vahiyler de parçalar/dağınık halde olduğunu beyan etmektedir.
- d. Kur'an'ın cem edilmesinin bazı sebepleri ele alınmaktadır. Sebepler arasında da kıraat ihtilaflarının yer aldığını görmekteyiz.
- e. Yazarlar Kur'an'ın dil özelliklerinden bahsederken Kur'an'ın sık sık zamir/adıl kullandığını açıklamaktadır. Bu özelliğin ise kimden/neden bahsedildiğinin tespitini zorlaştırdığını dile getirmektedir.
- f. Yazarlar Kur'an'ın dil özelliklerinden bahsederken ayetlerin bazen hakikat bazen de mecaz anlamda kullanıldıklarına dikkat çekmektedirler. Ayrıca yazarlar Kur'an'ı anlamada iltifat sanatının önemini dile getirmektedirler.
- g. Dil'in, kendisini konuşanların kültürünü, dünya bakışını yansıtan bir mekanizma olduğu hatırlatılmaktadır.
- h. Rusça mealler hakkında kısa bir değerlendirme yapılmaktadır. Yapılan değerlendirmeler dikkatle incelendiğinde eleştirel bir yaklaşım sergilendiği açıkça görülmektedir.

Meal yazarları bunca meal varken neden yeni birine ihtiyaç duyulduğunu ve niçin bu çalışmayı kaleme aldıklarını “20. asrın son çeyreğinde, özellikle doksanlı yıllardan itibaren Avrasya’da ve özellikle Rusya’da Arapça metnine maksimum yakın ve Rus dili gramerine de uygun bir meale ihtiyaç artmıştır” ifadeleriyle açıklamaktadırlar. Ayrıca yazarların yaptıkları açıklamalardan Kraçkovskiy’in metodunu izlediklerini anlamaktayız.³⁴

Önsözün son kısmına doğru ise mealde kullanılan yöntemden söz edilmektedir. Örneğin, Arapça metinde zikredilmeyen fakat bağlamdan anlaşılan kelimelerin italik yazıldığı bildirilmektedir. Ayrıca yazarlar tarafından istifade edilen kaynaklar zikredilmektedir. Bununla beraber “huruf-u mukattaa”, atıf harfi “vav”, “kâle” ifadesi, “bel” edatı gibi konular, Arapça ve Kur'an dili hakkında kısa değerlendirmeler yer almaktadır. Son olarak yazarlar “kitab” kelimesine dikkat çekmektedirler. Kur'an'da bağlam zaruri kılmadıkça “kitab” kelimesine “vahiy” anlamının verildiği bildirilmektedir.³⁵

Mütercimlerin mealine gelince mealin kaynak dil odaklı olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim yazarların da açıkça dile getirdikleri gibi, Kur'an'daki her kelimenin anlamı, Rus diline aktarılmaya çalışılmıştır. Bundan dolayı bazı ayetler yanlış anlaşılmıştır. “Her kelimenin karşılığını verme” endişesini taşıyan mütercimlerin, daha meale başlamadan yanlış bir metot

³⁴ Ural Şaripov ve Raisa Şaripova, *Koran*, Vorobyev A.V. yay., Moskova 2009, s.16. Meal hakkında Rusça bilgiler şu şekilde geçmektedir: Урал Шарипов, Раиса Шарипова, *Коран*, Издательство Воробьев А.В., Москва 2009. Ayrıca bkz: Anatoliy Hazanov, “Kommentariy k Novomu Russkomu Perevodu Korana”, *İstoriçeskaya Psihologiya i Sotsiologiya İstori Dergisi*, 3:1 (2010), ss.63-66; Askimam.ru yazı kurulu *Hronologiya Russkih Perevodov Korana*, <http://askimam.ru/article/svyashchenny-Koran/khronologiya-russkikh-perevodov-korana>, (19 Tem. 16).

³⁵ Şaripov ve Şaripova, *Koran*, s.16.

seçtiklerini ifade etmemiz gerekiyor. Nitekim meal/tercüme her kelimenin karşılığını vermek değil metnin manasını aktarmaktır.³⁶

Mealde bazı deyim ve mecazi ifadeler lafzi tercüme edilmiş ve mecaz anlamları verilmemiştir. Konuyu bir örnekle açıklamak gerekirse, Bakara 2/16. ayette³⁷ münafıkların durumu şöyle izah edilmektedir:

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ

Они - те, которые, предав Правый путь, купили заблуждение. Однако их торговля оказалась бесприбыльной и они не были на истинном пути!

Rusça mealin Türkçe tercümesi: “Bunlar işte öyle kimselerdir ki, hidayeti vererek sapıklığı satın almışlardır. Fakat ticaretleri kâr etmemiş ve doğru yolu tutmuş da değillerdir.”

“Hidayeti vererek sapıklığı satın almışlardır” şeklindeki lafzi bir tercüme, her ne kadar semantik açıdan yanlış olmasa da manayı aktarmada isabetsizdir. Nitekim söz konusu çeviri Rus dilinde kullanılmamaktadır ve “sapıklığı satın almak” gibi bir ifadenin bulunmadığını belirtmemiz gerekmektedir. Kaldı ki bu ayette istiare vardır ve “Hidayet yerine sapıklığı tercih ettiler” şeklinde anlaşılması gerekmektedir.³⁸

6. Abdullah Oryahili ve Farhinur Şafik, Al-Koranul Karim, 2010

Abdullah ve Farhinur’a ait mealinin ilk baskısı İstanbul’da 2010 yılında gerçekleşmiştir.³⁹ Yazarlar hakkında herhangi bir bilgi bildirilmemektedir. Meali incelerken Abdullah Oryahili ve Farhinur Şafik hakkında bilgi edinmeye çalıştık fakat gayretlerimiz bir sonuç vermedi. Mealın ilk sayfalarında verilen elektronik postaya kısa bir mesajla kendimizi tanıtarak bazı sorular sorduk ama cevap alamadık.

Üç ciltten oluşan mealın, ilk cildinin XVII. sayfasında okura mealı okurken kolaylık sağlayabilecek bazı kullanım usulleri anlatılmıştır.

Mealın önsözünde bazı konular ele alınmıştır. Onları kısaca zikretmek istiyoruz: Hz. Âdem’in ve ondan sonra binlerce peygamberlerin yeryüzüne gönderilişi belirtilmektedir. Nihayet peygamberlik Hz. Muhammed’e verilmiştir. Hz. Muhammed’e Kur’an vahyedilmiştir ve artık bu kitap sayesinde insanlar tekrar doğru yolu bulma şerefine nail olmuşlardır. Önsözün devamında yazarlar “Kur’an’ı ancak bu alanda gereken uzmanlığı elde etmiş insanlar anlar” görüşünü “Andolsun biz, Kur’an’ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık. Var mı düşünüp öğüt alan?” ayetini delil göstererek reddetmektedir.

³⁶ Burada örnek olarak Bakara, 2/13.ayetini vermemiz mümkündür. Bu ayet üzerinde daha önce Betsi Şidfar’ın mealini incelerken durduğumuz için burada tekrardan kaçınmak istiyoruz. Diğer örnekler için bkz: Bakara, 2/16, 20, 27.

³⁷ Diğer örnek için bkz: Bakara, 2/26.

³⁸ Ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I/187; Alauddin Ali b. Muhammed b. İbrahim el-Hazin, *Lübabu't-Te'vil fi Maâni't-Tenzil*, Daru'l-Kutubi'l-İlmî, Beyrut 2004, I/28; Nizamu'd-Din Hasen b. Muhammed Hüseyin en-Nisâbüri, *Garâibü'l-Kur'ân ve Regâibü'l-Furkân*, Daru'l-Kutubi'l-İlmî, Beyrut 1996, I/171.

³⁹ Abdullah Oryahili ve Farhinur Şafik, *Al-Koranul Karim Perevod Na Russkom Yazıke s Kommentariyami*, Milsan yay., İstanbul 2010. Meal hakkında Rusça bilgiler şu şekilde geçmektedir: Абдуллах Орьяхили, Фархинур Шафик, *Аль Корануль Карим Перевод На Русском Языке с Комментариями*, Издательский дом Мильсан, Стамбул 2010.

Yazarlar devam ederek İslam dininin dünyaya yayılmasından dolayı meallere ve ayetlerin başka dillere çevrilen açıklamalarına ihtiyaç duyulduğunu dile getirmektedir. Bu konuyu ele alırken, “Bu arada şunun da ifade edilmesi gerekir ki Kur’an’ın manasını başka dile aktarmak mümkündür fakat Arapça olan Kur’an’ın kendisini aktarmak mümkün değildir” şeklinde açıklamalar yapmaktadırlar.

Mütercimler, söz konusu mealin diğer Rusça meallerden farklı olan yönünü “Bu meal, diğer mealden kısmen farklıdır. Kur’an’ın manası ve tefsirinin yanı sıra her surenin esbab-ı nüzulü verilmiştir.⁴⁰ Birçok meşhur âlimin belirttiğine göre resmin tamamlanması rolünü gören esbab-ı nüzul bilinmeden Kur’an’ın birçok yerini anlamak zordur. Okurlar da esbab-ı nüzulün yararlarını meali okurken anlayacaklardır. Şunu da ifade etmek gerekir ki esbab-ı nüzul olmaksızın Kur’an’ın yalın metnini anlamaya kalkışmak ciddi sorunlara yol açabilmektedir” şeklinde belirtmektedirler.

Ayetlerin anlaşılması için ellerinden gelen bütün çabayı gösterdiklerini belirten mütercimler, diğer meallerdeki sure isimlerinin tercüme edilmesini yanlış bulmakta ve “Âlimlerin oy birliğiyle ifade ettikleri görüşe göre surelerin isimleri tercüme edilmemelidir ve Arapça orijinalliğini sürdürme gelmelidir” açıklamalarında bulunmaktadır.

Ayetlerin tercümesinde her ayetin teker teker numarası verilmemiştir. Ayetlerin mana bütünlüğü dikkate alınarak grup şeklinde tercüme edilmiş ve sonunda toplu ayet numarası verilmiştir. Nitekim mütercimlere göre her ayete numara vermek “Kur’an’ın okur üzerindeki olumlu etkisini azaltmaktadır.” Bu açıklamalardan sonra mütercimler “Kur’an Arapça nazil olduğu için kendine has bazı terminolojisi vardır. Her ne kadar dünyadaki Müslümanlar farklı dilleri konuşsalar da Kur’an’ın bu bazı terimlerini anlayabilmektedirler. Bu mealde söz konusu terimleri tercüme etmeden aynen kullandık. Nitekim “ezan, itikâf, tavaf, zekât, rükû, secde” gibi terimlerin karşılığını başka dilde ifade etmek mümkün değildir.” ifadeleriyle Kur’an’da zikredilen özel terminolojiye dikkat çekmektedirler.

Mütercimler istifade ettikleri kaynakları şu şekilde sıralamaktadırlar:

- a) Ebu’l A’lâ el-Mevdudi’nin Urduca meal (1982 baskısı)
- b) Ebu’l A’lâ el-Mevdudi’nin Urdu dilinde kaleme alınmış Tefhimu’l-Kur’an tefsiri (1999 baskısı, 6 cilt)
- c) Mevlana Mevdudi’nin İngiliz dilinde telif ettiği Tefhimu’l-Kur’an çalışması (1987 baskısı)
- d) Mevlana Mahmudu’l Hasan ve Şabir Ahmet Osmanî’nin Meal-Tefsiri (1989 baskısı)
- e) Hafız Nazar Ahmed’in Urdu dilindeki meal (1087 baskısı)
- f) Muhammad Farooq-i-Azam Malik’in İngiliz dilinde yazdığı meal (1997 baskısı)
- g) Almanca beş ciltli “Die Bedeutung des Korans” isimli meal (1996 baskısı)⁴¹

Mütercimlerin ayetleri tefsir ederken akait, ilmihal, kelim gibi ilimlerin alanını ilgilendiren bazı konuları da zaman zaman ele alarak irdelediklerini görmekteyiz. Mesela:

⁴⁰ Yazarlar esbab-ı nüzul ifadesinin yerine “şani nüzul” tabirini kullanmaktadırlar.

⁴¹ Sanırım belirtilen kaynakların Urduca, İngilizce ve Almanca oldukları sizlerin de dikkatlerinizi çekmiştir. Önsözü incelemek için bkz: Oryahili ve Şafik, *Al-Koranul Karim*, I/1-9.

- a) Bakara suresinin giriş kısmında Allah'ın Hz. Muhammed'e surelerin ismini öğrettiği bildirilmektedir.⁴²
- b) Bakara suresinin tefsirinde Huruf-u Mukatta' hakkında bilgi verilmektedir.⁴³
- c) Namazın nasıl kılınması gerektiği hakkında bazı bilgiler verilmektedir. Dolayısıyla ilmiyal bilgileri alanına girerek konuyla alakalı malumat verilmektedir.⁴⁴

Mealde hemen hemen her ayetin tefsiri verilmiştir. Mealin bazı olumlu ve olumsuz özelliklerini kısaca şu şekilde özetleyebiliriz:

- a) Meal üç ciltten oluşmaktadır. Dolayısıyla bu meal, tefsir özelliğini taşımaktadır. Görebildiğimiz kadarıyla mütercimler, lüzumsuz açıklamalardan kaçınmışlar ve fikirlerini net olarak belirtmeye çalışmışlardır.
- b) Mealin mizanpajı güzeldir ve okura kolaylık sağlamak için farklı usullere başvurulmuştur.
- c) Önsözde de belirttikleri gibi basit bir dil kullanılmaya çalışılmıştır. Kanaatimizce bu çok önemlidir. Nitekim bu şekilde Rusça bilen bütün kitle dikkate alınmış ve açıklamalar ona göre yapılmıştır. Fakat bununla beraber bazen bozuk cümleler kullanılmıştır.⁴⁵
- d) Diğer Rusça meallerde görmediğimiz ve gerçekten de önemli bulduğumuz özelliklerden birisi de ayetlere mana verirken ayet numaralarını değil de ayetlerde verilen bağlamı dikkate alınmasıdır.
- e) Söz konusu mealin sonunda sözlük verilmiştir. Böylece Kur'an'da geçen bazı kelimelerin manaları açıklanmaya çalışılmıştır.
- f) Maalesef mealde bazı baskı hataları mevcuttur. Elbette bu okurların üzerinde olumsuz etki bırakacaktır.⁴⁶
- g) Söz konusu meal Rusça konuşulan ülkelerde neredeyse hiç bilinmemektedir.

Dikkatimizi çeken bazı örnekler üzerinden meal hakkında birtakım mülahalalarda bulunmak istiyoruz:

- a) Yazarlar, Fatiha 1/6-7. ayetlerinin tefsir kısmında *kendilerine nimet verdiklerinin* ifadesinden maksat *dünyada geçici nimetlere nail olanlar değildir*. Aslında ayette kastedilen **Senin gazabına nail olanlar ile mutluluk ve huzura giden yolu kaybedenlerdir**.⁴⁷ Yapılan bu yorumlar, Fatiha 1/6-7. ayetlerinin meal kısmında

⁴² a.g.e., I/16.

⁴³ a.g.e., I/23.

⁴⁴ Örnek için bkz: a.g.e., I/24-25.

⁴⁵ Örnek için bkz: Bakara, 2/20, 24.

⁴⁶ Örnek için bkz: sayfa 15, altıncı dipnot; sayfa 24 beşinci dipnot.

⁴⁷ Görüldüğü gibi, cümle olumsuz olması gerekirken olumlu yapılmış ve tam ters anlam verilmiştir. Hâlbuki cümle şu şekilde olmalıydı: "Aslında ayette kastedilen **Senin gazabına nail olmayanlar ile mutluluk ve huzura giden yolu kaybetmeyenlerdir**." Kanaatimize göre asıl manaya çok ters düşen bu hata yazım hatasıdır. Nitekim bu şekilde bariz bir hatanın yapılması asla kabul edilemez bir durumdur. Her ne kadar yapılan meal isabetli olsa da açıklamalar farklı ve ters düşmektedir. Bu tutumun sebebini meal yazarlarının eserde verdikleri mail adresle öğrenmek istedik ve ama bir cevap gelmedi.

verdikleri mana ile örtüşmemektedir. Dolayısıyla meal ile ona yapılan yorum arasındaki muğlaklık, akıllarda bazı soru işaretleri bırakmaktadır.⁴⁸

- b) Bakara 2/3. ayetinde geçen “وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ” ifadesindeki “ikame” kelimesine dikkat çeken mütercimler, “Burada şu husus iyice anlaşılmalıdır ki ‘ikâmeti’s-salâh’ ifadesi çok geniş manaya sahiptir. Bu ifade ile insanın hem devamlı namaz kılmasına hem de camide cemaate devam etmesine işaret vardır.” ifadeleriyle kanaatimizce ayette kastedilmeyen “camide cemaatle namaz kılmak” yorumunu eklemiştirler.⁴⁹

- c) Hud 11/12. ayetine verilen manayı incelemek istiyoruz:

فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضٌ مَّا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَضَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ أَنْ يَقُولُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ كِتَابٌ أَوْ جَاءَ مَعَهُ مَلَائِكَةٌ إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ

О, посланник, не пропусти что-нибудь из того, что ниспосылается тебе, дабы не сжалось от горечи твое сердце, когда те люди скажут: “Почему не посылаются ему сокровища или почему ангел не сопутствует ему?” Ты только увещеватель, и Аллах Охранитель всего сущего!

Rusça mealin Türkçe tercümesi: “Ey elçi, sana indirilenlerden hiçbir şeyi kaçırma, ‘Niçin ona hazineler gönderilmiyor ya da, niçin ona bir melek eşlik etmiyor?’ dediklerinde üzüntüden yüreğin daralmasın. Sen sadece uyarıcısın ve Allah ise her şeyin gözeticisidir”.⁵⁰

İncelediğimiz mealde, hemen hemen bütün ayetlerin tefsirinin yapılmasına rağmen, mütercimlerimiz bu ayet hakkında herhangi bir açıklama yapmamışlardır. Bunu ifade ettikten sonra ayete verdikleri manayı yakından inceleyelim. Ayetin baş kısmında geçen “فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضٌ مَّا يُوحَىٰ إِلَيْكَ” ifade “sana indirilenlerden hiçbir şeyi kaçırma” şeklinde tercüme edilmiştir. Böylesi mütercimler “لَعَلَّ – Lealle” edatına taşımadığı nehiy anlamını vermişlerdir.⁵¹

Oryahili ve Şafik’in yaptıkları çalışma, ilmi bir değere sahip olmasına rağmen buna benzer hataları içermektedir. Kanaatimizce bu çalışmanın bir an önce bu gibi hatalardan kurtulması için harekete geçilmelidir.

7. Süleyman Magomedov, Svyaşenny Koran Pervod Smislov i Kommentarii, 2010

Süleyman Sultanoviç Magomedov (1968-) Dağıstan’da doğmuştur. 1994 yılında Çeçenistan-İnguşetya Üniversitesi Tarih Fakültesinden mezun olmuş ve 1988-1992 yılların arasında Çeçenistan Devleti İslam Enstitüsü’nde Arapça dersleri vermiştir. Bununla beraber Süleyman, Çeçenistan Diyanet İşlerinde farklı görevlerde hizmet yapmıştır.⁵²

⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: Mürsel Ethem, “Bağlam Merkezli Bir Tahlil: Fatıha Suresinin Altıncı ve Yedinci Ayetleri”, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 4 (2015), ss.92-93.

⁴⁹ Oryahili ve Şafik, *Al-Koranul Karim*, 1/24.

⁵⁰ Aslında bu ayet müfessirler arasında da farklı mülâhazalara yol açmıştır. Nitekim ayetin yorumunda Hz. Muhammed’in ismet sıfatına gölge düşürülme endişesi taşıyanlar vardır.

⁵¹ “لَعَلَّ – Lealle” edatının taşıdığı anlamları incelemek ve Kur’an’daki manalarına bakmak için: Mursal Atamov, Kur’ân-ı Kerim’de “لَعَلَّ – Lealle” Edatının Kullanışı ve Anlamları, *Diyanet İlmi Dergisi*, 29:3 (2013), ss.77-94.

⁵² Magomedov Süleyman Sultanoviç, <http://www.interdag.ru/people/99/Magomedov-Suleyman-Sultanovich>, (19 Tem. 16).

Süleyman, İslam dinine ve Arapçaya olan vukufiyetini “Ben küçük yaşlarımdan itibaren İslam’ı evde öğrenmeye başlamıştım. Bir buçuk sene Suriye’deki âlimlerden ders aldım ve Arapçayı çok iyi bilmekteyim” şeklinde dile getirmektedir.⁵³

İlk on baskısını Çeçenistan’ın ilk cumhurbaşkanı Ahmet Kadırov’a ithaf edeceğini söyleyen Süleyman, mealinin anlaşılır olması için elinden gelen çabayı göstermeye gayret ettiğini bildirmektedir. Mealın ilk sayfasında söz konusu eserin merhum Ahmet Kadırov’a ithaf edildiği ve para ile satılmayacağı bildirilmektedir.⁵⁴

Mealın giriş kısmında Kur’an’ın aslının dünyadaki hiçbir dile hakkıyla tercüme edilemeyeceği belirtilmektedir. Bu ifadelerden, “Kur’an’ın mealini yapmak yeni bir Kur’an ortaya koymaktır” gibi mevcut yanlış bir ideolojinin Çeçenistan’da da hâkim olduğu görülmektedir.

Meal hazırlanırken Kraçkovskiy, Sablukov, Muhammed Ali, Osmanov, Kuliev ve el-Afifi ve el-Mansi gibi zevatın Rusça meallerinden istifade edildiği belirtilmektedir. Okurlar tarafından anlaşılması zor olan ayetler İbn Kesir, Celaleyn, Taberi ve Şeyh es-Saadi gibi müfessirlerin görüşlerinden istifade edilerek tamamlanmıştır. Mealın üçüncü sayfasında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından övgü içeren ve iyi temennilerde bulunan bir sayfalık yazı bulunmaktadır.⁵⁵

Bu kısa tanıtımdan sonra dikkatimizi çeken birkaç ayet üzerinde bazı mülahazalarda bulunmak istiyoruz:

Bakara 2/37. ayette Hz. Âdem’in affedilmesi şu şekilde bildirilmektedir:

فَتَلَقَّى آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

Söz konusu ayeti Magomedov aşağıdaki şekilde tercüme etmiştir: И Господь внушил Адаму слова покаяния и простил Он его, ведь Он принимает покаяние и Милосердный.

Rusça mealın Türkçe tercümesi: “Ve Tanrı Âdem’e tövbe sözlerini telkin etti ve O, onu affetti, nitekim O tövbeleri kabul eden ve bağışlayandır.”

Ayetin bu şekildeki çevirisini şu yönden eleştirmemiz mümkündür:

- Ayette geçen “فَتَلَقَّى” kelimesinin öznesi Allah (c.c.)’a atfedilmiştir. Hâlbuki bu kelimenin öznesi Hz. Âdem’dir.⁵⁶
- Ayette geçen “فَتَلَقَّى” kelimesine “внушил/telkin etti, ilham vermek” gibi anlamlar verilmiştir. Hâlbuki bu kelimenin ayetteki anlamı tamamen başkadır.⁵⁷

⁵³ İslam Rf, *Avtoru Novogo Smislovogo Perevoda Korana Vruçena Nagrada Soveta Muftiyev Rossii*, <http://www.islamrf.ru/ara/news/aagenda/anews/6194>, (18 Tem. 16).

⁵⁴ Süleyman Magomedov, *Svyaşenniy Koran Perevod Smislov i Kommentarii*, Özel Baskı, Mahaçkala 2010, s.1. Meal hakkında Rusça bilgiler şu şekilde geçmektedir: Сулейман Магомедов, *Священный Коран Перевод Смыслов и Комментарий*, Подарочное издание, Махачкала 2010.

⁵⁵ Süleyman Magomedov, *Svyaşenniy Koran Perevod Smislov i Kommentarii*, s.2-3.

⁵⁶ Ayetin irabı için bkz: Muhyiddin Derviş, *İ'râbu'l-Kur'âni ve Beyanuhu*, Daru'l-İrşad, Süriye trsz, I/87-88.

⁵⁷ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, I/579; Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâtûrîdî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Risale yay., Beyrut 2004, I/44. İncelediğimiz mealde karşılaştığımız ve zikretmemizde yararlı gördüğümüz diğer bazı hataları dipnotta vermeyi uygun gördük: Bakara, 2/90, 97, 126, 129.

Görüldüğü gibi ayetlere mana verirken bağlamı esas almak son derece önemlidir. Aksi halde bunun gibi hatalara düşülmesi kaçınılmaz olur.

Malum olduğu üzere İslamiyet'in gelişiyle Arap dilindeki bazı kelimelere daha önce taşımadıkları özel anlamlar yüklenmiş; bazı kelimeler ise terim olarak kullanılmaya başlamıştır. Terim haline gelen kelimelerden birisi de “س/ل/م- s/l/m” kökünden türeyen “İslam” ve “Müslüman” kelimelerdir. Her iki terim de Kur'an'da geçmektedir. Bununla beraber söz konusu kelimelere Kur'an'da geçtiği her yerde ıstılahı anlamın verilmesi her zaman isabetli olmayabilir. Buna örnek olarak Bakara suresinde Hz. İbrahim'in duasını konu edinen 128.ayetini verebiliriz. Meal yazarı bu ayete:

“О наш Господь! Сделай нас мусульманами, а из потомства нашего сделай общину, преданную Тебе. И научи нас обрядам поклонения и прими наше покаяние. Ведь Ты-Принимающий покаяние и Милосердный.”

Rusça mealin Türkçe tercümesi: “Ey Rabbimiz! Bizleri Müslüman kıl...” şeklinde bir anlam vermeyi uygun görmüştür. Hâlbuki bu ayeti kerimede geçen “مُسْلِمِينَ/müslimeyni” kelimesine “teslim olmak” sözlük anlamı verilmesi daha uygun düşmektedir.⁵⁸

Magomedov'un meali de tıpkı Abdullah Oryahili, Farhinur Şafik ve aşağıda inceleyeceğimiz Fazıl Karaoğlu'nun mealleri gibi Rusça konuşulan ülkelerde yeterince tanınmamaktadır. Kanaatimizce böyle olmasının en büyük nedeni söz konusu meallerin ağırlıklı olarak Türkiye'de basılması veya meallerin Rus dünyasının piyasasına yeterli derecede sunulamamasıdır.

8. Fazıl Karaoğlu, Koran, 2012

Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yayımlanan Rusça mealin yazarı Prof. Dr. Fazıl Karaoğlu hakkında geniş bir bilgiye maalesef ulaşamadık. Yayınevini, Diyanet Vakfını ve Diyanet İşleri Başkanlığını telefonla arayıp bilgi almak istedik fakat olumlu bir cevap alamadık.

İncelediğimiz mealin üçüncü baskısı Ankara'da 2012 yılı Kasım ayında yayımlanmış ve 10 000 adet basılmıştır. ISBN ve yayın numarası belirtilmekle beraber yazar hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Mealın son sayfalarında emeği geçen bazı isimlere yer verilmiştir. Bununla beraber isimler tam verilmeksizin kısaltmalara başvurulması şahıslar hakkında bilgi edinmemize engel olmuştur. Mesela editörlerin Doç. Dr. T. Guseynova ve U. Özcan olduğu belirtilmektedir. Yazarın ismi de Prof. Dr. F. Karaoğlu şeklinde verilmiştir.⁵⁹ Bazı kaynaklarda ise bu mealın Arapça aslından yapılmadığı belirtilmektedir. Aktarılan bilgilere göre söz konusu meal Rusçaya Türkçeden tercüme edilmiştir. Fakat bu bilginin ne kadar güvenli olduğunu bilememekteyiz ve tahminden öteye geçmediğini düşünmekteyiz. Ayrıca meal yazarının buna benzer ifade kullanmadığı için söz konusu meali bu çalışmamızda incelemeyi uygun gördük.⁶⁰

Zikri geçen meale büyük çaba sarf edildiğini düşünmekteyiz. Bununla beraber, bazı hatalar da dikkatimizi çekmiştir. İlk dikkatimizi çeken husus, surelerin isimlendirilmesi olmuştur.

⁵⁸ Benzer örnekler için bkz: Bakara, 2/132, 136; Ali İmran, 3/52, 67; Yusuf, 12/101. Hâlbuki örneğin Bakara, 2/133. ayette söz konusu kelimenin sözlük anlamı verilerek doğru anlam kazandırılmıştır.

⁵⁹ Bkz: Fazıl Karaoğlu, *Koran*, 3.baskı, Diyanet Vakfı yay., Ankara 2012. Meal hakkında Rusça bilgiler şu şekilde geçmektedir: Ф. Караоглу, *Коран*, Третье издание, Издание турецкого религиозного фонда, Анкара 2012.

⁶⁰ *O Russkih Perevodah Korana*, <http://www.koranika.ru/?p=3295>, (19 Tem. 16).

Nitekim Arapçadan Rusçaya yapılan transkripsiyon, Rusçaya göre değil Türkçeye göre yapılmıştır.⁶¹ Rus dilinde yapılan bu transkripsiyon Türk diline uygun olmakla beraber Rusçaya ters düşmekte ve Rus halkına hitap etmemektedir.⁶²

Bunun dışında tercüme edilirken bazı ayetlere yanlış anlam verildiğini gördük. Yunus 10/36. ayetinden itibaren Kur'an'ın Hak bir kitap olduğu vurgulanmaktadır. 39. ayette ise müşriklerin Kur'an'ı açıkça yalanladıkları dile getirilmektedir. 40. ayete gelince de şu bilgiyle karşılaşmaktayız:

وَمِنْهُمْ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهِ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِينَ

Среди них есть такой, который веруют в него (т.е. в Коран), но есть и такой, который в него не верит. Господь твой лучше знает распространителей нечестия.

Rusça mealin Türkçe tercümesi: “İçlerinden öylesi var ki ona (Kur'an'a) inanır; yine onlardan öylesi de var ki ona inanmaz. Senin Rabbin bozgunculuğu yayanları daha iyi bilendir.”

Söz konusu ayete verilen meali birkaç yönden eleştirmek mümkündür:

- Ayette iki defa geçen “مَنْ” ismi mevsul (ilgi zamiri/relative) tekil olarak tercüme edilmiştir. Hâlbuki ayette tek kişiden değil bir topluluktan bahsedilmektedir.⁶³
- Mealde kullanılan “который веруют” ifadesi Rusça gramer açısından yanlıştır.⁶⁴ Rus dili gramerine göre “который” edatı ile kendisinden sonra gelen kelime cinsiyet, sayı açısından uyum içinde olması gerekmektedir.
- Tercüme edilen ayetin meali bir önceki ayetlere zıtlık teşkil etmektedir. Şöyle ki; önceki ayetlerin mealinde müşriklerin Allah'ın kitabına inanmadıkları haber verilmektedir. Bu ayette ise bir kısmının inandığı bir kısmının ise inanmadıkları bildirilmektedir. Bu çelişki gibi gözükten durumun sebebi, Arapçada “şimdiki zaman” kipiyle kullanılan fiillerin aynı şekilde “gelecek zaman”ı da ifade edebileceği kuralının mütercim tarafından göz ardı edilmesidir. Konuya açıklık getiren Taberi tefsirine bakmamızda yarar vardır:

وَمِنْهُمْ مَنْ لَا يُؤْمِنُ. ومن قومك يا محمد من قرئش من سوف يؤمن به، يقول: من سوف يصدق بالقرآن، ويقر أنه من عند الله به أبدا، يقول: ومنهم من لا يصدق به، ولا يقر أبدا.

Bu açıklamaya göre ayet “onlardan ona (Kur'an'a) daha sonra inanacak kimseler de var; asla inanmayacak kimseler de var” şeklinde anlaşılması gerekmektedir.⁶⁵

⁶¹ Örnek olarak bkz: Энфал/Enfal, Тэвбе/Tevbe, Кехф/Kehf, Энбийя/Enbiya, Немл/Neml, Сежде/Secde, Зюмер/Zümer, Неджм/Necm, Хумезе/Hümeze, Кевсер/Kevser, Теббет/Tebbet isimli sureleri gösterebiliriz.

⁶² Ruslar surelerin isimlerini Arapçaya yakın olarak isimlendirmekte ve telaffuz etmektedirler. Bu surelerin isimlendirme ve telaffuzları için diğer Rusça meallere bakılabilir. Gerçi bu mealin farklı bir baskısında bu hataların düzeltilildiğini gördük, bkz: Fazıl Karaoğlu, *Koran s Arabskim Tekstom i Perevodom Smislov*, 1.baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., İstanbul 2015, s.XXII-XXV. Meal hakkında Rusça bilgiler şu şekilde geçmektedir: Meal hakkında Rusça bilgiler şu şekilde geçmektedir: Ф. Караоглу, *Коран с Арабским Текстом и Переводом Смыслов*, Первое издание, Издание Управления по Делама Религии Турции, Стамбул 2015.

⁶³ “مَنْ” edatıyla ilgili geniş bilgi için bkz: Mehmet Maksudoğlu, *Arapça Dilbilgisi*, A.Ü.İ.F. yay., Ankara, 1969, s.76-77.

⁶⁴ Rus dili gramerinde “который” tekildir ve İngilizce “which; that” anlamlarına gelmektedir. Arapça bu edatın karşılığının “الذي” olduğunu söyleyebiliriz.

Fazıl Karaoğlu ayetlere mana verirken izaha gitmeden, dipnot açıklamaları yapmadan ve mümkün olduğunca metne bağlı kalarak ayetleri tercüme etmeye çalışmıştır. Buna binaen söz konusu mealin kaynak dil odaklı olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim çeviri esnasında erek dili dikkate almadığını tespit ettik. Ayetlerin mealini okurken okuyucu bunu açıkça fark etmektedir.⁶⁶

Meal yapılırken çok nadiren de olsa ayette geçen zamirler, ismi mekânlar ve bazı hazfler parantez içinde verilmeye çalışılmıştır. Örnek olarak Hicr suresini ele alabiliriz: Altıncı ve dokuzuncu ayette geçen “الذِّكْرُ” kelimesinden ve on ikinci ayette zikredilen “هُ/هُ” zamirinden kastın “Kur’an” olduğu parantez içinde açıklanmaktadır. Onuncu ayette geçen “وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي شَيْعِ الْأَوَّلِينَ”⁶⁷ ifadesindeki gönderilenlerin “peygamberler” olduğu açıklanmaktadır. On sekizinci ayette “إِلَّا مَنْ اسْتَرَقَّ السَّمْعَ فَاتَّبَعَهُ شَهَابٌ مُبِينٌ”⁶⁸ geçen “مَنْ” edatından “şeytan”, “شَهَابٌ مُبِينٌ” ifadesinden de kastedilen “yıldız” olduğu parantezde belirtilmektedir. Son örnek olarak da seksen beşinci ayette geçen “السَّاعَةَ” kelimesinin “kıyamet günü” anlamına geldiği yine parantez içinde verilmiştir.⁶⁹

9. Nazim Zeynalov, Svyashenny Koran Perevod i Kommentariy, 2015

Nazim Alieviç Zeynalov (1979-) İran’da bulunan Uluslararası el-Mustafa Üniversitesi’nden mezundur. Birçok ilmi çalışmalara, akaid, fıkıh ve ahlak alanında telif edilen birçok eserlerin çevirilerine imza atmıştır.⁷⁰ Ayrıca on iki ciltli Şii tefsirinin editörlüğünü yaparak Rus diline kazandırılmasında katkılarda bulunmuştur.⁷¹

Söz konusu mealin çeviri faaliyetini Kur’an-ı Kerim’i dünya dillerine tercüme eden kültür merkezi “Tercümân-ı Vahy” üstlenmiştir.⁷² Nazim, Kur’an ayetlerinin tercümesine yaklaşık 16 yıl önce İslam diniyle alakalı çalışmaları yaparken başlamıştır. Bizzat Kur’an’ın

⁶⁵ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII/184-185. Konuyla alakalı ayrıca bkz: Muhammed İzzet Derveze, *et-Tefsiru'l-Hadis Tertibu's-Suver Hasebi'n-Nüzûl*, Daru İhyai'l-Kutubi'l-Arabî, Kahire 1964, III/471-472.

⁶⁶ Örnek için bkz: İnşirah, 94/1; Abese, 80/1-7.

⁶⁷ Gerçek şu ki, (ey Peygamber,) senden önce de gelip geçmiş ayrı ayrı topluluklara (elçiler) gönderdik. Muhammed Esed, *Kur’ân Mesajı Meal-Tefsir*, (çev: C. Koysak; A. Ertürk), İşaret yay., İstanbul 2002.

⁶⁸ Öyle ki, (göğün) sırlarını) çalmaya kalkışacak olan(lar)ın ardına hemen parlak bir alev takılır. *Esed, Kur’ân Mesajı Meal-Tefsir*.

⁶⁹ Diğer örnekler için bkz: A’la, 87/18; Tarık, 86/16; İnşikak, 84/10; Nas, 114/4; Alak, 96/9-14.

⁷⁰ Nazim Zeynalov, <https://shia.world/author/nazimzejnalov>, (18 Tem. 16); Askimam.ru yazı kurulu, *Hronologiya Russkih Perevodov Korana*, <http://askimam.ru/article/svyashchenny-Koran/khronologiya-russkikh-perevodov-korana/>, (18 Tem. 16).

⁷¹ Söz konusu tefsiri incelemek için bkz: Seyyid Abbas Sadr Ameli, *Svet Svyashennogo Korana Razyasneniya i Tolkovaniya*, Peterburgskoe Vostokovedenie yay., Sankt Petersburg 2008. Meal hakkında Rusça bilgiler şu şekilde geçmektedir: Сейд Аббас Садр Амели, *Свет Священного Корана: Разъяснения и Толкования*, Издательство Петербургское Востоковедение, Санкт-Петербург 2008.

⁷² “Tercümân-ı Vahy” İran’da 1994 yılında kurulmuştur. Kurum genel müdürü olan Muhammed Nakdi kuruluşunun nedenini “Kur’an farklı dillere tercüme edilmiştir. Fakat bütün bu tercümeleme doğru ve sağlıklı olmadığı için Kur’an tercümeleme üzerinde odaklaşan ilmi bir kurumun kurulmasına karar verilmiştir” şeklinde izah etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Nazim Zeynalov, *Svyashenny Koran Perevod i Kommentariy*, Peterburgskoe Vostokovedeniye yay., Sankt Petersburg 2015, s.3. Meal hakkında Rusça bilgiler şu şekilde geçmektedir: Meal hakkında Rusça bilgiler şu şekilde geçmektedir: Назим Зейналов, *Священный Коран Перевод и Комментарий*, Издательство Петербургское Востоковедение, Санкт-Петербург 2015.

tercümesine ise 2011’de Dağıstan’ın Derbent şehrinde başlamıştır. Nazim burada Kur’an’ın 12 cüzünü tercüme etmiştir. Daha sonra Moskova’ya taşındıktan sonra Kur’an’ın birkaç cüzünü daha tamamlamaya çalışmıştır. Nazim, Kur’an’ın tercümesini İstanbul’da bitirmiştir. Daha sonra Kum şehrine taşınmış ve söz konusu mealin redaksiyonu için altı ay çalışmıştır. Toplamda meal çalışmasına beş seneden fazla bir zaman ayrıldığı bildirilmektedir.⁷³ Şia’ya müntesip olmasından dolayı mealinin yayımından sonra dikkat çektiğini belirterek eleştirilerin gelmesini son derecede doğal karşıladığını ifade etmektedir.⁷⁴

Kur’an tercümesinde lafzî bir tercüme izlendiğini ve mümkün olduğunda Kur’an’daki her kelimeyi, ayette yer alan her kelimenin sırasını, terkibi, deyimi ve ifadeyi Rus diline aktarma arzusunu taşıdığını belirtmektedir.⁷⁵ Fakat Nazim bunun yanlış bir metot olduğunu anlamış ve mealini redaksiyon yapmaya ihtiyaç duymuştur. Mana bütünlüğünün oluşabilmesi için yazar bazen çengelli ve köşeli parantezlere başvurmuştur. Nazim’in mealinin özelliklerini şu şekilde özetlememiz mümkündür:

- (1) Ayetler, Hz. Muhammed ve ailesinden aktarılan rivayetler ışığında anlaşılmaya çalışılmıştır. Böylece Kur’an’da yer alan her kelime ve ayetin anlamı için bu rivayetler esas alınmıştır.
- (2) Bu çalışma, Kur’an tercümesinde lafzi ile mana tercümesini bir arada bulundurmanın denemesidir. Nitekim lafzi tercüme bazen ayetlerin anlaşılmasında engel teşkil etmektedir. Mana tercümesi ise birçok mana arasından sadece birisinin seçilerek okura takdim edilmesidir. Kur’an tercümesinde bu iki metottan sadece birini seçmek yanlıştır. Tercüme esnasında esas lafzi tercüme olmalıdır. Mana tercümesine ancak yanlış anlaşılmaları önleyebilmek için başvurulmalıdır.
- (3) Tercüme esnasında her iki dilin etimolojisine ve semantiğine önem verilmiştir.
- (4) Kur’an’ın şiirsel nazmı dikkate alınmamış ve Rus diline aktarılmaya çalışılmamıştır. Nitekim yazarın hedefi “Rus dilini de dikkate alarak Arapça metnin aynen aktarılması” olmuştur.
- (5) Ayetlerin anlaşılmasına yardımcı olan tefsirler özellikle Şii dünyasından olmuştur. Bunlar arasında Tabersî, Tabâtabâî ve İsfahânî gibi ilim adamlarının eserleri zikredilebilir.⁷⁶

Nazim bazı ayetlere tefsir mahiyeti taşıyan kısa dipnotlar yazmıştır. Söz konusu dipnotlarda aşağıdaki konular ele alınmıştır:

- Ayetlerin sebebi nüzülü zikredilmiştir,
- Ayetleri açıklayan rivayetler aktarılmıştır,
- Eğer varsa surelerin fazileti hakkında rivayetler zikredilmiştir,

⁷³ Zeynalov, *Svyashenny Koran*, s.3.

⁷⁴ Reza Kerbelai, *Kommentarii k Retsenzii Na Perviy Şiitskiy Pervod Korana*, <https://shia.world/kommentarii-k-retsenzii-na-pervyj-shiitskiy-pervod-korana>, (18 Tem. 16).

⁷⁵ Zeynalov, *Svyashenny Koran*, s.7.

⁷⁶ Zeynalov, *Svyashenny Koran*, s.2-6. Ayrıca bkz: Reza Kerbelai, *Perviy Şiitskiy Pervod Korana*, <https://shia.world/pervyj-shiitskiy-pervod-korana>, (18 Tem. 16).

- Ayetlerde açıkça belirtilmeyen şahıs, mekân ve tarih hakkında kısaca bilgilere yer verilmiştir,
- Önceki kutsal vahiylerden bazı istişhadlar gösterilmiştir.⁷⁷

Nazim, yazdığı mealinin Rus okuyucular arasında yayılabilmesi için bir yarışma düzenlemek istediğini dile getirmektedir. Bu yarışmada mealinin okunması ve şöhret kazanması hedefi esas alınmaktadır. Böylece dereceye girenler hacca, Kerbela ve Meşhed'e ücretsiz gidecekler, bilgisayar, tablet, telefon gibi kıymetli hediyeler kazanabileceklerdir.⁷⁸

Nazim, “Okuruma bir tavsiyem olacaktır” der ve şöyle devam eder: “Görüşler ve farklı bakış açıları her zaman vardı ve var olmaya da devam edecektir. O zaman hata ihtimali taşıyan bu farklı görüşlerin peşinden gitmeye gerek yoktur. Bizim hakikati bulmamız gerekir. Hakikat ise Kur'an ve Ehl-i beyt'ten gelen bilgilerde yer almaktadır” ifadeleriyle ihtilafların bertaraf edilebilmesi için sadece bu iki kaynağın güvenilir olabileceğini, bunun dışındakilerin ise sadece bir görüş olduğunu ve yanılma payının her zaman var olabileceğini söylemektedir.⁷⁹

Nazim, meal çalışmasında emeği geçen herkese teşekkür etmektedir. Bunlar arasında ilk önce Ayetullah Kurani'yi zikretmektedir. Nitekim redaksiyon için Kum şehrine geldiğinde Ayetullah Kurani'den çok istifa ettiğini dile getirmektedir. Daha sonra doğu bilimci eşine, redaksiyonda ve tashihlerde katkıda bulunan bütün dostlarına teşekkürlerini arz etmektedir.

Şii müntesibi olan Nazim'in sahip olduğu mezhebin ideolojileri Kur'an mealinin daha ilk sayfalarında görmek mümkündür. Fatiha 1/6-7.ayetlerinin yorumda okur bunu açıkça görecektir. Fatiha'nın “kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilerlet”⁸⁰ mealindeki ayetinin yorumunda “Hz. Muhammed şöyle buyurdu: Şiiler (Ali'nin taraftarları) – kendilerine Alî b. Ebî Tâlib'in “vilayet” nimeti verilenlerdir...”⁸¹

Nazim Zeynalov'un mealinde Bakara 2/31.ayetininin tefsir kısmında verilen bazı bilgilerin çarpıtılarak aktardığını düşünmekteyiz. Konuyu yakından inceleyelim:

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

И научил [Аллах] Адама именам всем, затем представил их ангелам и сказал [им]: "Поведайте Мне об именах этих, если вы правдивые".

Rusça mealin Türkçe tercümesi: “ve (Allah) Âdem'e bütün isimleri öğretti, daha sonra onları meleklerle sundu ve (onlara) dedi: Bunların hakkında Bana haber verin, eğer siz haklıysanız”.

Mukatil b. Süleyman ayette geçen “وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا” / ve (Allah) Âdem'e bütün isimleri öğretti” ifadesini “kuş, hayvan ve yeryüzündeki bütün haşerat” şeklinde yorumlamıştır.⁸² Birçok müfessir ise söz konusu ifadeyi daha geniş bir şekilde algılayarak, “her şey”in

⁷⁷ Zeynalov, *Svyashenny Koran*, s.2, 8.

⁷⁸ Kerbelai, *a.g.y.*, (18 Tem. 16). Ayrıca bkz: Reza Kerbelai, *Nazim Zeynalov o Pervode Korana*, <https://shia.world/nazim-zejalov-o-perevode-korana>, (18 Tem. 16).

⁷⁹ Kerbelai, *Perviy Şiitskiy Pervod Korana*, <https://shia.world/perviy-shiitskiy-pervod-korana>, (18 Tem. 16).

⁸⁰ Fatiha, 1/7.

⁸¹ Zeynalov, *Svyashenny Koran*, s.10-11. Benzer örnekler için bkz: s.39 10. ve 13. dipnot.

⁸² Mukâtil b. Süleymân, *et-Tefsîrül-Kebîr*, Müessesetü't-Tarihi'l-Arabî yay., Beyrut 2002, I/98.

kastedildiğini dile getirmişlerdir.⁸³ Çoğunluk müfessirlerin görüşlerini bazı Şii kaynaklarında da görmek mümkündür. Örneğin Tûsî “isimlerin manalarını/zürriyetinin ve meleklerin isimleri/bütün diller” şeklinde yorumlamaktadır.⁸⁴ Tabersi ise, Tûsî’nin aktardığı bilgileri aktarmakla birlikte ayetin daha geniş bir manaya delalet ettiğini düşünmektedir.⁸⁵ Fakat Nazim mealinde söz konusu ayeti yorumlarken dipnotta “birçok rivayete göre ‘isimler’den Hz. Muhammed, Hz. Ali ve eşi Fatıma, Hz. Muhammed’in torunları Hasan ve Hüseyin kastedilmektedir” açıklamaya yer vermiştir.⁸⁶ Söz konusu rivayet veya rivayete benzer bir anlamın geçmemesine rağmen kaynakça olarak Suyuti’nin “*ed-Durru’l-Mensûr*” isimli eseri gösterilmektedir.⁸⁷

Değerlendirme

Muhakkak ki her mealin bir eksikliği vardır. Fakat her meal Kur’an’ı anlamaya yönelik bir çaba olması hasebiyle kıymetlidir. Bu sahada mükemmel bir meal yazmak mümkün olmamakla birlikte elden gelen bütün gayret gösterilmelidir.

Dilbilim açısından mealleri ele aldığımızda en serbest çevirinin, Şumoskiy’e ait olduğunu belirtebiliriz. Nitekim Şumovkiy, kendisinin de açıkça belirttiği gibi “bu mealimizde, Arapça metnindeki her bir kelimenin karşılığı aranmaya kalkışılmamalıdır. Kafiyeli metinler için bu söz konusu olamaz” ifadeleriyle çalışma tarzını ortaya koymuştur ve kanaatimizce gayesine ulaşmıştır.

Yaptığımız incelemelere göre Şidfar’ın meali ilmî bir değere daha çok layıktır. Bu mealler arasında Abu Adel’i de zikretmemiz gerekir. Nitekim bu mealleri okuduğumuzda uzun bir emeğin semeresi olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Son zamanlar yayımlanmış A. Oryahili ve F. Şafık ile Ş. Alyautdinov’a ait meal-tefsirler hakkında da kısaca bir açıklama yapmak istiyoruz: Söz konusu meal-tefsirleri okuduğumuzda güncel bir dille günümüz insanına hitap ettiğini görmekteyiz. Fakat yukarıda da belirttiğimiz gibi bazı açıklamalar konu dışında kalabilmektedir.

“Arapçadan Rusçaya Yapılan Kur’an Mealleri” başlığı altında incelediğimiz meallerin bir kısmının Arapça aslından yapılmadığı şüphesini taşımaktayız. Nitekim kullanılan dil, üslup, tarz ve yaklaşım bunun böyle olduğunu ortaya koymaktadır. Fakat buna rağmen

⁸³ Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm es-San’ânî, *Tefsîru Abdü'r-Rezzâk*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmî, Beyrut 1999, I/265; Hûd b. Muhakkem el-Hüvvârî, *Tefsîru Kitabillâhi'l-Azîz*, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, Beyrut 1990, I/96; et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, I/511-526; Abdurrahmân b. Muhammed b. İdrîs er-Râzî İbn Ebû Hâtîm, *Tefsîru'l-Kur'ân'il-Azîm Müsneden an Rasulillâhi ve's-Sahâbeti ve't-Tâbiîn*, Mektebetü Nizâr Mustafa el-Bâz yay., Riyad 1997, I/80; Ebû'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, Dâru Tayyibe, Riyad 1999, I/222-224; Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıç, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu Meal ve Tefsir*, 4.baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., Ankara 2014, I/105.

⁸⁴ Ebû Ca'fer Muhammed b. el-Hasen b. Alî et-Tûsî, *et-Tibyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut trsz., I/138-138.

⁸⁵ Ebû Alî el-Fadl b. Hasan et-Tabersî, *Mecmeu'l-Beyân fî Tefsîri'l Kur'ân*, Dâru'l-Ulûm, Beyrut 2005, I/101-102. Benzer manalar için bkz: Es-Seyyid Muhammed Hüseyin et- Tabâtabâî, *el-Mizân fî Tefsîri'l-Kur'an*, Müessesetü'l-Âlemi li'l-Matbûât yay., Beyrut 1997, I/118.

⁸⁶ Zeynalov, *Svyashenny Koran*, s.39.

⁸⁷ Celâlüddîn es-Süyûtî, *ed-Durru'l-Mensûr fî't-Tefsîri bi'l-Me'sûr*, Merkezu lil-Buhusi ve'd-Diraseti'l-Arabiyeti vel-İslâmî yay., Kahire 2003, I/263-266.

mütercimlerin bunu saklayarak Arapçadan yapılmış gibi empoze etmelerinin ilmi etiğe uygun olmadığı kanaatindeyiz.

Sonuç

Elbette ki Kur'an'ın farklı dillere tercümesi olan meal, insan eseri olduğu için hatalarla malul olması kaçınılmazdır. Fakat amaç, bu hataları en aza indirebilmektir. Dolayısıyla meal çalışmalarına yapılan eleştirileri dikkate almanın ve bunları değerlendirmenin yararlı olacağı kanaatindeyiz. Çalışmamızda Rusça meallere katkı sağlama hedefini güttüğümüz için eleştirilerimizde gönül kırıcı ve incitici ifadelerden uzak durmaya çalıştık.

Araştırmamız neticesinde anlaşılan odur ki Kur'an mealine girişmeden önce her iki dile de hâkim olmak gerekmektedir. Nitekim sadece Arapça ve Rusça bilmek yeterli değildir. Rusça mealler okunduğunda Rus dilinde olmayan üsluplar, deyimler, ifadeler... göze çarpmaktadır.

Fazıl Karaoğlu, Ural Şaripov ve Raisa Şaripova ve Süleyman Magomedov tarafından yapılan meallerin kaynak dil odaklı olduklarını söyleyebiliriz. Erek dil odaklı mealler arasında ise Abu Adel ve Şamil Alyautdinov'un çalışmalarını gösterebiliriz. Yapılan en serbest mealin ise Teodor Şumovski'ye ait olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Abu, A. (2008).Koran Perevod Smisla Ayatov i İh Kratkoe Tolkovaniye.

Akdemir, S.(1989). Cumhuriyet Dönemi Kur'an Tercümeleri (Eleştirel Bir Yaklaşım), Akid yay., Ankara.

Atamov, M. (2013). "Rus Dilinde Yayımlanan Kur'an-ı Kerim Çevirilerinin Çeviribilim Açısından İncelenmesi (Başarılı Bir Rusça Kur'an Çevirisinin Oluşturulmasına Katkı)", (yayımlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, SBE, Ankara.

Atamov, M. (2013). Kur'ân-ı Kerim'de "لَعَلَّ - Lealle" Edatının Kullanışı ve Anlamları, Diyanet İlmi Dergisi, 29:3, ss.77-94.

Derviş, Muhyiddin, İ'râbu'l-Kur'âni ve Beyanuhu, Daru'l-İrşad, Süriye trsz.

El-Hazin, Alauddin A.b., Muhammed b.İ. (2004). Lübabu't-Te'vil fi Maâni't-Tenzil, Daru'l-Kutubi'l-İlmî, Beyrut.

El-Hüvvârî, Hüd b.M. (1990)., Tefsîru Kitabillâhi'l-Azîz, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, Beyrut 1990.

El-İsfahânî, E.R. (2009)., el-Müfredât fi ğarîbil'l-kur'ân, Daru'l-Kalem, Şam 2009.

El-Kurtubî, Ebû A.M. b. (2003). Ahmed, el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân, Daru Âlemü'l-Kutub, Riyad

El-Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd (2004), Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, Risale yay., Beyrut.

En-Nîsâbü'rî, Nizamu'd-Din Hasen b. Muhammed Hüseyin, (1996). Garâibü'l-Kur'ân ve Regâibü'l-Furkân, Daru'l-Kutubi'l-İlmî, Beyrut 1996.

Esed, M. (2002). Kur'ân Mesajı Meal-Tefsir, (çev: C. Koymak; A. Ertürk), İşaret yay., İstanbul

- Es-San'ânî, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm, (1999). Tefsîru Abdü'r-Rezzâk, Dâru'l-Kütübî'l-İlmî, Beyrut
- Es-Süyûtî, C. (2003). ed-Durru'l-Mensûr fi't-Tefsîri bi'l-Me'sûr, Merkezu lil-Buhusi ve'd-Diraseti'l-Arabiyyeti vel-İslâmî yay., Kahire
- Ethem, M. (2015). "Bağlam Merkezli Bir Tahlil: Fatıha Suresinin Altıncı ve Yedinci Ayetleri", Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı 4 ss.92-93.
- Ethem, M. (2016). "Rusça Kur'an Çevirilerinin Tanıtımı ve Çeviribilim Açısından İncelenmesi – I (Arapçadan Rusçaya Yapılan Kur'an Çevirileri)", 2. Uluslararası Dini Araştırmalar ve Kü-resel Barış Sempozyumu, Saraybosna, 19-21 Mayıs.
- Et-Tabâtabâî, Es-Seyyid M.H. (1997). el-Mîzân fi Tefsîri'l-Kur'an, Müessesetü'l-Âlemi li'l-Matbûât yay., Beyrut
- Et-Taberî, Ebû Cafer M.i.C. (2001). Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân, (thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), Hicr yay., Kahire
- Et-Tabersî, Ebû Alî el-Fadl b. Hasan (2005). Mecmeu'l-Beyân fi Tefsîri'l Kur'ân, Dâru'l-Ulûm, Beyrut .
- Et-Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. el-Hasen b. Alî, et-Tibyân fi Tefsîri'l-Kur'ân, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut trsz.
- Ez-Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım M. b. Ömer b. M. (1998). el-Hârizmî, el-Keşşâf an Hakâiki Ğavâmizi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fi Vücûhi't-Te'vîl, Mektebetü'l-Ubeykân, Riyad.
- Gafurov, A. (2000). Koran, Slavyanskiy Diyalog yay., Moskova.
- Hazanov, A. (2010). "Kommentariy k Novomu Russkomu Perevodu Korana", İstoriçeskaya Psihologiya i Sotsiologiya İstorii Dergisi, 3:1 (2010), ss.63-66.
- İbn Ebû, H., Abdurrahmân b. Muhammed b. İdrîs er-R. (1997). Tefsîru'l-Kur'ân'il-Azîm Müs-neden an Rasulillâhi ve's-Sahâbeti ve't-Tâbiîn, Mektebetü Nizâr Mustafa el-Bâz yay., Riyad.
- İbn, K., Ebû'l, F. (1999). İmâdüddîn İsmâîl, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, Dâru Tayyibe, Riyad
- İzzet Derveze, M. (1964). et-Tefsiru'l-Hadis Tertibu's-Suver Hasebi'n-Nüzûl, Daru İhyai'l-Kutubi'l-Arabî, Kahire 1964.
- Karaman, H., Çağrııcı, M., Kâfi Dönmez, İ., Gümüş, S. (2015). Kur'an yolu mealı, 4.baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., Ankara
- Karaman, H., Çağrııcı, M., Kâfi Dönmez, İ., Gümüş, S. (2014). Kur'an Yolu Meal ve Tefsir, 4.baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., Ankara 2014.
- Karaoğlu, F. (2015). Koran s Arabskim Tekstom i Perevodom Smislov, 1.baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., İstanbul
- Karaoğlu, F. (2012). Koran, 3.baskı, Diyanet Vakfı yay., Ankara
- Kuliev, E.R. (2003). Na Puti k Koranu, Abilov, Zeynalov i Sinovya yay., Bakü.
- M. Badawi, E. ve Abdel Haleem, M. (2008). Arabic-English Dictionary of Qur'anic Usage, Brill yay., Leiden.
- Magomedov, S. (2010). Svyaşenny Koran Perevod Smislov i Kommentarii, Özel Baskı, Ma-
haçkala.

Maksudoğlu, M. (1969). Arapça Dilbilgisi, A.Ü.İ.F. yay., Ankara.

Medkur, İ. vd. (1989). Mu'cemü'l-Elfazi'l-Kur'ani'l-Kerim, el-İdaratü'l 'Âmme li'l Mu'cemât ve İhya'it-Türas yay., Kahire.

Mukâtil b. S. (2002). et-Tefsîrû'l-Kebîr, Müessesetü't-Tarihi'l-Arabî yay., Beyrut.

Oryahili, A. ve Şafik, F. (2010). Al-Koranul Karim Pervod Na Russkom Yazıke s Kommenta-riyami, Milsan yay., İstanbul.

Shovkhalov, İ. (2006). Kur'ân-ı Kerîm'in Rusça Tercümelere (Mana ve Doğruluk Bakımından Değerlendirilmesi), (yayımlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, SBE, Ankara

Şaripov, U. ve Şaripova, R. (2009). Koran, Vorobyev A.V. yay., Moskova

Şidfar, B.Y. (2012). Koran Pervod s Arabskogo i Kommentarii, Mardcani yay., Moskova

Şumovskiy, T.A. (2006). Svet s Vostoka, Sankt Peterburg Üniversitesi yay.

Şumovskiy, T.A. (2004). Svyaşenny Koran Stranitsi Veçnih Mısley, Akt yay., Moskova

Zeynalov, N. (2015). Svyashenny Koran Pervod i Kommentariy, Peterburgskoe Vostokovedeniye yay., Sankt Petersburg.

Elektronik Kaynakça

Askimam.ru yazı kurulu, Hronologiya Russkih Pervodov Korana, <http://askimam.ru/article/svyashchenny-Koran/khronologiya-russkikh-pervodov-korana>, (19 Tem. 16).

Dolinina, Anna Arkadyevna, Sovremenniy Pervod Korana Dlya Şirikogo Çitatelya Dolcen Uçitvat' Tafsiri, <http://www.islamrf.ru/news/culture/history/12655>, (19 Tem. 16).

Gazeta Muslim, Vpervıye Na Russkom Yazıke: Koran. Pervod Smısla Ayatov i İh Kratkoe Tolkovaniye Abu Adelya, <http://www.muslimpress.ru/intervyu/vpervye-na-russkom-yazyke-koran-pervod-smysla-ayatov-i-ix-kratkoe-tolkovanie-abu-adelya.htm>, (19 Tem. 16).

İslam Rf, Avtoru Novogo Smislovogo Pervoda Korana Vruçena Nagrada Soveta Muftiyeve Rossii, <http://www.islamrf.ru/ara/news/agenda/anews/6194>, (18 Tem. 16).

Kerbelai, Reza, Kommentarii k Retsenzii Na Pervıy Şiitskiy Pervod Korana, <https://shia.world/komentarii-k-retsenzii-na-pervyj-shiitskiy-pervod-korana>, (18 Tem. 16).

Kerbelai, Reza, Nazim Zeynalov o Pervode Korana, <https://shia.world/nazim-zejnalo-o-pervode-korana>, (18 Tem. 16).

Kerbelai, Reza, Pervıy Şiitskiy Pervod Korana, <https://shia.world/pervyj-shiitskiy-pervod-korana>, (18 Tem. 16).

Magomedov Süleyman Sultanoviç, <http://www.interdag.ru/people/99/Magomedov-Suleyman-Sultanovich>, (19 Tem. 16).

O Russkih Pervodah Korana, <http://www.koranika.ru/?p=3295>, (19 Tem. 16).

Press-tsentr Polpredstva RT v RF, Ravil Ahmetoviç Vstretilsya s Avtorami Akademiçeskogo Pervoda Korana, <http://tatmsk.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/225668.htm>, (19 Tem. 16).

Sobeleva, Aida, *İslamskaya Mısl Na Yarmarke İntellektual'noy Literaturi v Moskve*, <http://russian.trib.ir/analitika/reportazh/item/161031-исламская-мысль-на-ярмарке-интеллектуальной-литературы-в-москве>, (19 Tem. 16).

Tadcikskiy Uçennıy Olim Gafurov Sdelal Novıy Perevod Korana Na Russkiy Yazık, <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1043487420>, (19 Tem. 16).

Ural Ziyatudinoviç Şaripov, <http://www.vostokoved.ru/Личные-странички/sharipov.html>, (19 Tem. 16).

Viktor Şenderoviç, Vostokoved, Perevodçık Korana, Pisatel, Avtor Knig Po İstorii Blicnego i Srednego Vostoka, İstorik-Etnolog Alim Gafurov, <http://www.svoboda.org/content/transcript/260901.html>, (19 Tem. 16).

Zeynalov, Nazim, <https://shia.world/author/nazimzejnalov>, (18 Tem. 16).